

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τι σημαίνει να γίνεσαι ενήλικος στην Ελλάδα σήμερα; Ερευνητικά ευρήματα για τη μετάβαση στην ενηλικίωση και την αναδυόμενη ενηλικίωση

Ευαγγελία Γαλανάκη

5^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

20-23/10/2016, Βόλος

Συνθέτοντας το παζλ της ανθρώπινης ανάπτυξης
Γέφυρες με την εκπαίδευση και την κοινωνία

Αναδυόμενη ενηλικίωση

18ο-25ο (ή 30ό) έτος

Μακρύς ο δρόμος προς την ενηλικίωση.

Αναδυόμενη ενηλικίωση (emerging adulthood)

Εισηγητής του όρου: Jeffrey Jensen Arnett (2000, 2004, 2006),
University of Maryland, Η.Π.Α.

«Αναδυόμενη»: ο δυναμικός, μεταλλασσόμενος, ρευστός χαρακτήρας της περιόδου αυτής.

Αρχίζει με το τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Τελειώνει με την κατάκτηση της ενήλικης κατάστασης.

Σοβαρές ενδείξεις για την ύπαρξή του στις βιομηχανοποιημένες χώρες – εμφανίζεται ωστόσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Κύρια αναπτυξιακά γνωρίσματα της αναδυόμενης ενηλικίωσης

Η υπόθεση του Arnett (2004, 2006)

- ▶ Αναζήτηση ταυτότητας
- ▶ Πειραματισμός/Δυνατότητες
- ▶ Αστάθεια
- ▶ Εστίαση στον εαυτό
- ▶ Αίσθημα του ενδιάμεσου

Άλλα γνωρίσματα της αναδυόμενης ενηλικίωσης

- ▶ Αυξημένη ελευθερία
- ▶ Απουσία υποχρεωτικής εκπαίδευσης
- ▶ Απουσία υποχρεώσεων προς οικογένεια
- ▶ Ηλικία με τη λιγότερη δόμηση από κοινωνικούς θεσμούς (π.χ., εκπαίδευση, γάμος)
- ▶ Μεγάλη ετερογένεια – ατομικές διαφορές
- ▶ Οπτική της νεότητας: «ή τώρα ή ποτέ» (yoigo, yolo)
- ▶ Οπτική της ενήλικης ζωής: ευθύνες, τέλος των δυνατοτήτων και του αυθορμητισμού, στασιμότητα, συμβιβασμοί – αν και αναπόφευκτη για όλους
- ▶ Κυρίαρχα αναπτυξιακά θέματα: αυτοεκτίμηση/επάρκεια, αυτόνομη λειτουργικότητα, εγγύτητα/οικειότητα vs. απομόνωσης

(Arnett, 2004, 2006)

Πολιτισμικές διαφοροποιήσεις

Ανομοιογένεια στην Ευρώπη (Žukauskienė, 2015)

Διαχωρισμός Βορρά – Νότου (Billari, 2004· Iacovou, 2002, 2004):

- Έξοδος από οικογενειακή εστία
- Συμβίωση/συγκατοίκηση
- Απόκτηση παιδιού εκτός γάμου

Μεσογειακό μοντέλο/Μοντέλο Ευρωπαϊκού Νότου
(Ferrera, 1996· Scabini, 2000):

- Περιορισμένη κοινωνική πρόνοια από κράτος
 - Ισχυροί οικογενειακοί δεσμοί
 - Διαμονή στην οικογενειακή εστία μέχρι το γάμο
 - Αναβολή γάμου και τεκνοποιίας
 - Υψηλό ποσοστό ανεργίας νέων
-

Μορατόριουμ και συνθήκες

Κρίση ταυτότητας χωρίς τραύμα –

θεσμοποιημένο, παρατεταμένο μορατόριουμ

(Erikson, 1950, 1968, 1980):

- Αποτέλεσμα επιλογής ή περιβαλλοντικών περιορισμών;
- Κατά πόσον χρησιμοποιείται για την απόκτηση εμπειριών και την προσωπική βελτίωση;

Οικονομικές συνθήκες, κυρίως ανεργία → Περιθωριοποίηση

- Παρατεταμένες σπουδές για απόκτηση εφοδίων εργασίας
- Πρόωρη είσοδος στην αγορά εργασίας
- NEET (Not in Education, Employment or Training)

(Côté, 2014· Schoon & Schulenberg, 2013)

Διαμάχη

Νέο αναπτυξιακό στάδιο ή επικίνδυνος μύθος;

Arnett vs. Côté

- Καθολικότητα (προσδιορισμός από σύγχρονες συνθήκες)
- Ποιοτική αλλαγή
- Έναρξη – λήξη

Ψυχολογία των εύπορων μεσαίων τάξεων του Δυτικού κόσμου;

(Arnett & Tanner, 2011· Côté, 2014· Hendry & Kloep, 2010· Schoon & Schulenberg, 2013· Silva, 2012)

Μερικές παραδοχές

- ▶ Ομαλή ανάπτυξη = ταίριασμα ατόμου – περιβάλλοντος
- ▶ Εποχή αβεβαιότητας
- ▶ Εύθραυστη η μετάβαση στην ενήλικη ζωή
- ▶ Συχνά αθέλητη η αργοπορημένη ανάληψη ενήλικων ρόλων
- ▶ Συχνή η αμφιθυμία για την ενηλικίωση
- ▶ Η θεωρία περί αναδυόμενης ενηλικίωσης είναι δημοφιλές θέμα των ΜΜΕ (quarterlife crisis)
- ▶ Η θεωρία περί αναδυόμενης ενηλικίωσης επηρεάζει τη διαμόρφωση πολιτικών για τους νέους διεθνώς

Στατιστικά στοιχεία για την Ελλάδα

- ▶ Ηλικία εξόδου από τη γονική εστία: 30 / > 28 έτη
- ▶ Μέση ηλικία γάμου: 32,9 / 29,7 έτη
- ▶ Μέση ηλικία απόκτησης παιδιού: 31 έτη
- ▶ Μέσος όρος αριθμού παιδιών: 1,3
- ▶ Προσδόκιμο επιβίωσης: 78,5 / 83,5 έτη
- ▶ Ποσοστό φοιτητών τριτοβάθμιας (25-29): **37,7%** (\neq 13,7% EU)
- ▶ Ποσοστό ανεργίας νέων (15-24): **48,3%** (\neq 21,9% EU)

(Eurostat, 2015· ΕΛΣΤΑΤ, 2014)

Ελληνικές έρευνες:

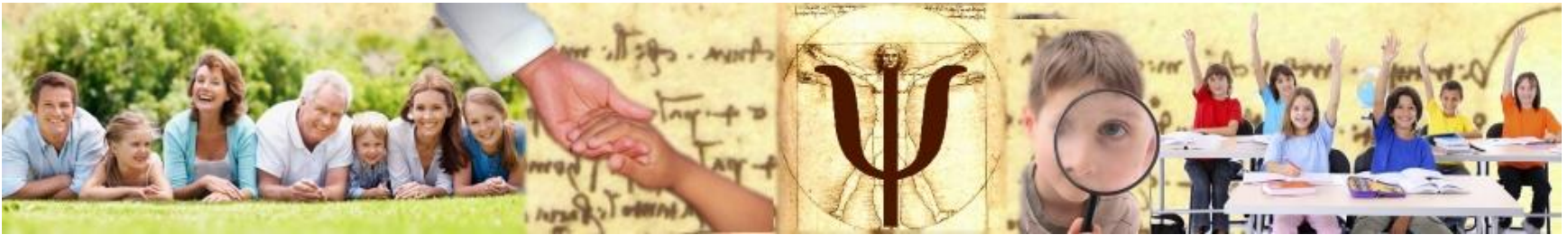
Petrogiannis (2011), Pnevmatikos & Bardos (2014)· Γαλανάκη & Αμανάκη (2008, 2015)· Galanaki & Leontopoulou (in press), Λεοντοπούλου (2016), Leontopoulou, Mavridis, & Giotsa (2016)

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σχολή Επιστημών της Αγωγής
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Εργαστήριο Ψυχολογίας

**Ερευνητικό πρόγραμμα για τη μετάβαση στην ενηλικίωση
και την αναδυόμενη ενηλικίωση στην Ελλάδα**

Συνεργάτες:

Γιώργος Σιδερίδης, Αν. Καθηγητής ΕΚΠΑ

Ρενάτα Αμανάκη, MSc, PhD, PostDoc ΕΚΠΑ

Θεματικές

- ▶ Υποκειμενική εμπειρία ενηλικίωσης
- ▶ Κριτήρια ενηλικίωσης (αντιληπτά και κατακτημένα)
- ▶ Τι σημαίνει να είσαι ενήλικος μαζί με τους σημαντικούς άλλους;
- ▶ Αναπτυξιακά γνωρίσματα της αναδυόμενης ενηλικίωσης
- ▶ Διαμόρφωση ταυτότητας – Διάκριση σε ομάδες
- ▶ Ηθικές αξίες
- ▶ Απόψεις για το μέλλον – αισιοδοξία

Τι σημαίνει να είσαι ενήλικος;
Υποκειμενική εμπειρία ενηλικίωσης
και κριτήρια ενηλικίωσης

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Συλλογή: εαρινό εξάμηνο 2015

839 φοιτητές ΕΚΠΑ και ΟΠΑ

Παιδαγωγικά Τμήματα, Νομική, Φυσικό, Μαθηματικό,
Οικονομικά (4 έτη)

- 381 άνδρες, 458 γυναίκες

$M = 20,0$ έτη, $SD = 1,52$, Εύρος = 18,1 – 25,9 έτη

- Έτος γέννησης: 1990-1997 (Generation Y – millennials)

- Διάκριση σε δύο ομάδες: < 21 ετών και β. > 21 ετών

- 98,9% ελληνικής καταγωγής

- **74,6% διαμονή με γονείς**

- **51,9% εργασιακή εμπειρία, 81,8% μερικής απασχόλησης**

- 97,8% ανύπανδροι

Μέθοδος

Ψυχομετρικά μέσα

▶ Υποκειμενική Εμπειρία Ενηλικίωσης

(Arnett, 1998, 2001)

«Πιστεύεις ότι έχεις γίνει ενήλικος;»

- Ναι 27,8%

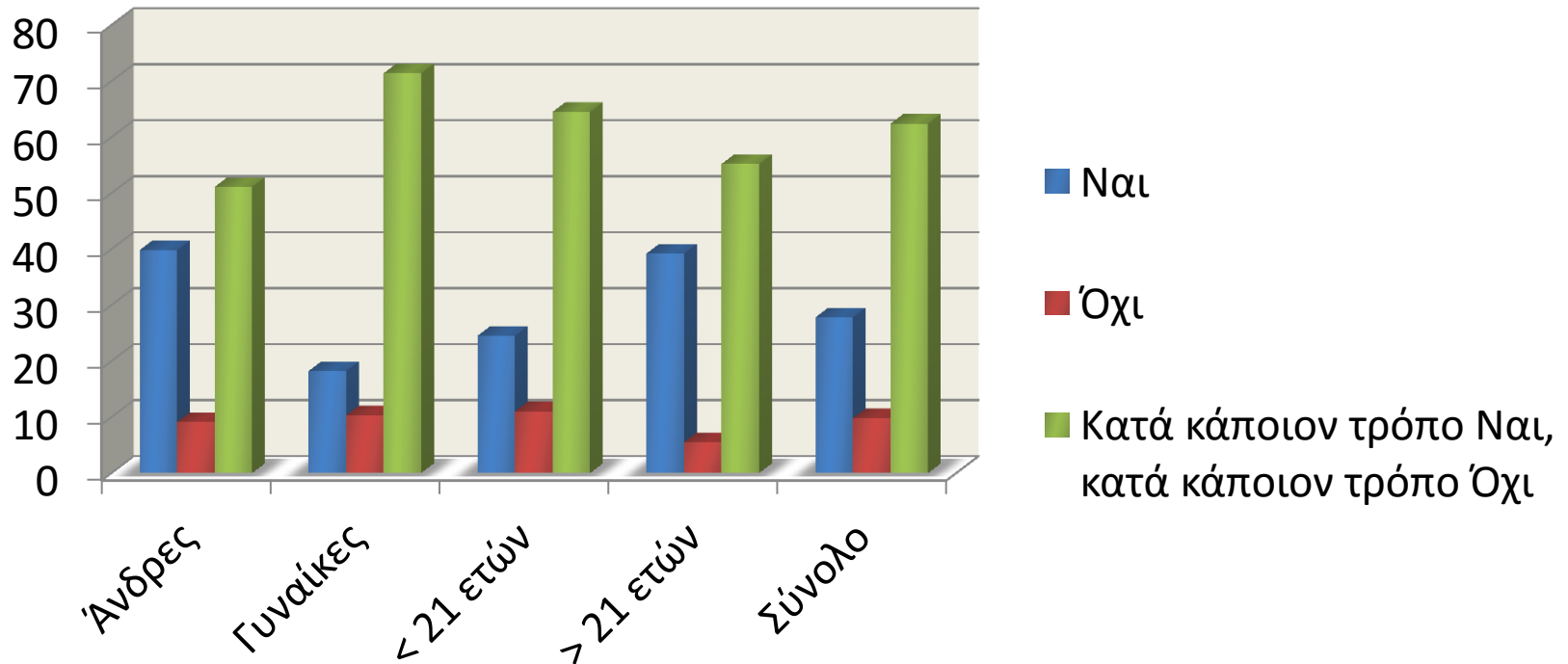
- Όχι 9,8%

- Κατά κάποιον τρόπο Ναι,

κατά κάποιον τρόπο Όχι 62,4%

Υποκειμενική εμπειρία ενηλικίωσης

Γυναίκες: Αίσθημα του Ενδιάμεσου (**71,4%** vs. 51,1%)

Άνδρες: Ενήλικοι $\chi^2(df = 2) = 47,30, p < 0,0001$

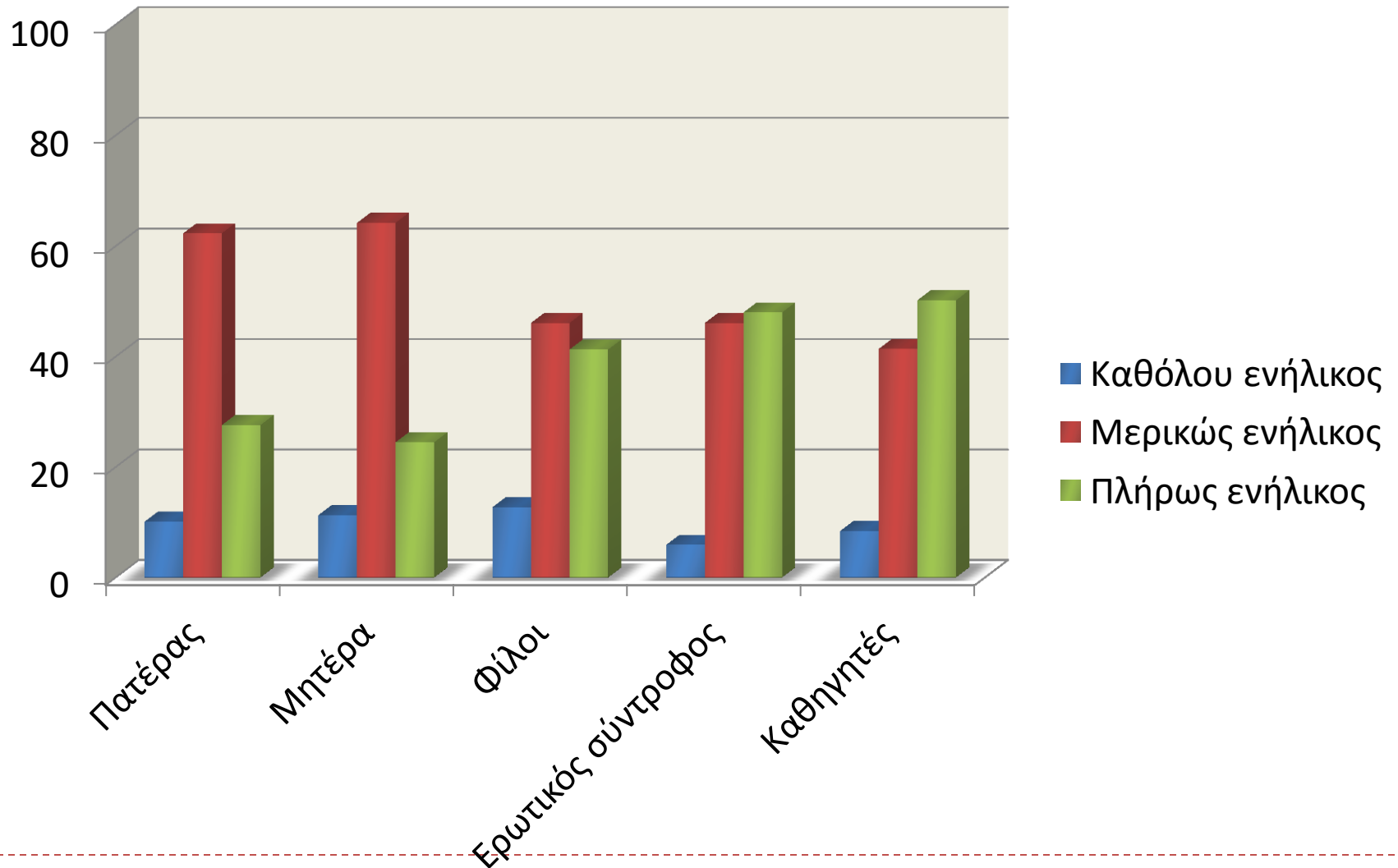
< 21 ετών: Αίσθημα του Ενδιάμεσου

> 21 ετών: Ενήλικοι $\chi^2(df = 2) = 17,20, p < 0,0001$

Συν-ενηλικίωση:

Τι σημαίνει να είσαι ενήλικος μαζί με τους σημαντικούς άλλους

Μέθοδος

Ψυχομετρικά μέσα

▶ Αντιληπτά Κριτήρια Ενηλικίωσης

(Arnett, 1998, 2001)

43 κριτήρια ενηλικίωσης

- 1. Ανεξαρτησία** (π.χ. ευθύνη για συνέπειες πράξεων) ($\alpha = 0,61$)
- 2. Αλληλεξάρτηση** (π.χ. μακροπρόθεσμη σχέση) ($\alpha = 0,60$)
- 3. Μεταβάσεις Ρόλων** (π.χ. τέλος σπουδών) ($\alpha = 0,76$)
- 4. Συμμόρφωση με Κανόνες** (π.χ. ασφαλές σεξ) ($\alpha = 0,86$)
- 5. Βιολογικές Μεταβάσεις** (π.χ. πλήρης ανάπτυξη) ($\alpha = 0,73$)
- 6. Νομικές/Χρονολογικές Μεταβάσεις** (π.χ. 18 ετών) ($\alpha = 0,70$)
- 7. Δυνατότητες για Οικογένεια** (π.χ. φροντίδα παιδιών) ($\alpha = 0,89$)

Αντιληπτά κριτήρια ενηλικίωσης

Ανάλυση παραγόντων

EFA, fixed 5 factors (variance explained: 45,74%)

ΕΛΛΑΔΑ

1. Δυνατότητες για οικογένεια
2. Συμμόρφωση με κανόνες
3. Μεταβάσεις
4. Οικονομική ανεξαρτησία
(Ανεξαρτησία + Μεταβάσεις ρόλων)
5. Σχισιακή ωριμότητα
(Ανεξαρτησία + Αλληλεξάρτηση)

ΗΠΑ

1. Δυνατότητες για οικογένεια
2. Συμμόρφωση με κανόνες
3. Χρονολογικές μεταβάσεις
4. Βιολογικές μεταβάσεις
5. Μεταβάσεις ρόλων
6. Ανεξαρτησία
7. Αλληλεξάρτηση

Αντιληπτά κριτήρια ενηλικίωσης: Η ελληνική ιδιαιτερότητα

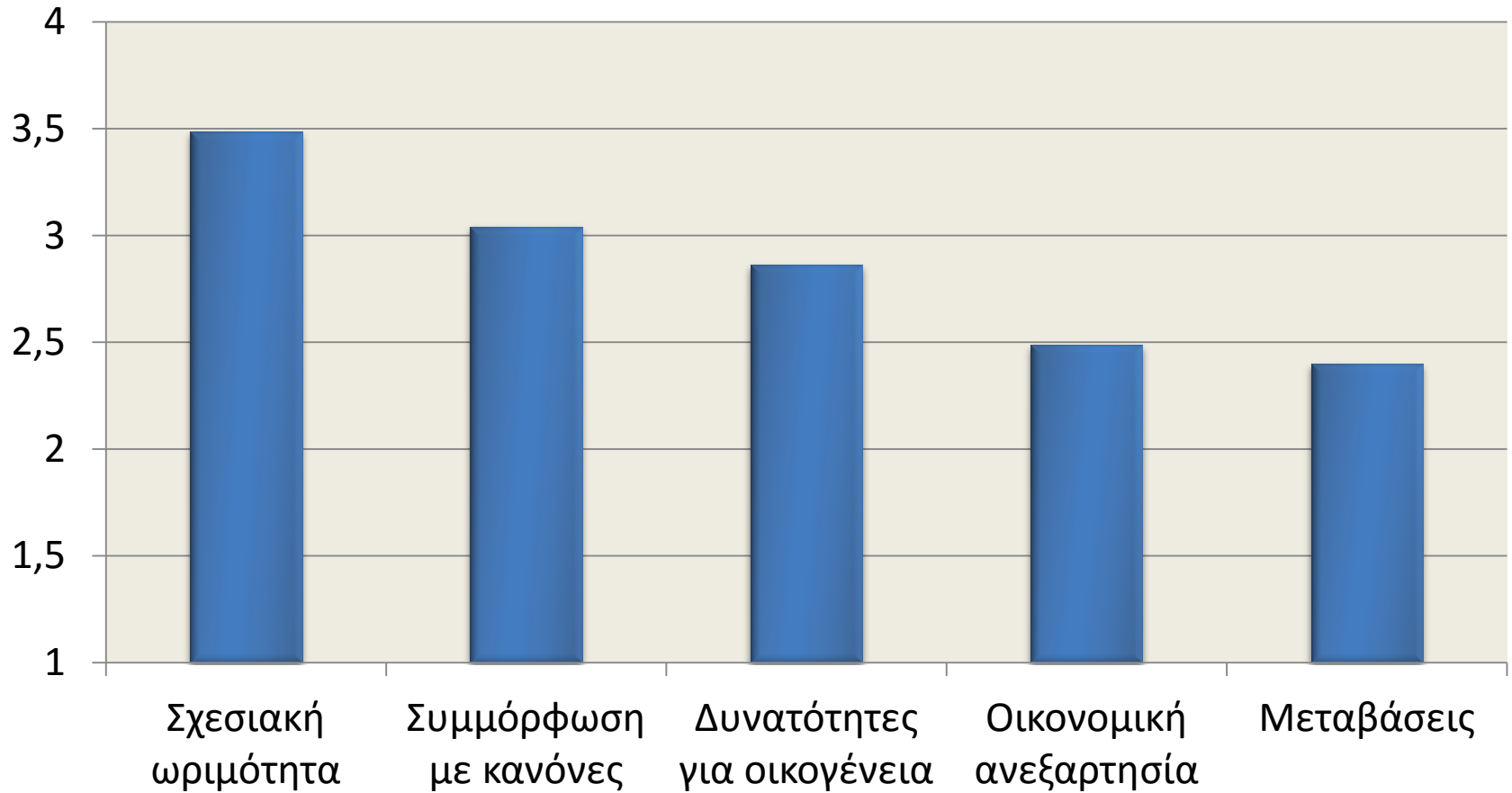
Οικονομική ανεξαρτησία

1. Να είναι οικονομικά ανεξάρτητο.
2. Να μη μένει πλέον μαζί με τους γονείς του.
3. Να έχει ολοκληρώσει τις σπουδές του.
4. Να έχει ξεκινήσει την επαγγελματική σταδιοδρομία του.
5. Να έχει εργασία πλήρους απασχόλησης.
6. Να έχει παντρευτεί.
7. Να έχει αγοράσει δικό του σπίτι.
8. Να έχει αποκτήσει τουλάχιστον ένα παιδί.

Αντιληπτά κριτήρια ενηλικίωσης

Αντιληπτά Κριτήρια Ενηλικίωσης

Αντιληπτά κριτήρια ενηλικίωσης

Τα περισσότερο συχνά κριτήρια ενηλικίωσης:

1. Να αποδέχεται την ευθύνη για τις συνέπειες των πράξεών του (97,8%)
2. Να παίρνει ανεξάρτητες αποφάσεις (93,7%)
3. Να έχει μάθει να ελέγχει τα συναισθήματά του (93,7%)
4. Να αποφεύγει τη διάπραξη μικροεγκλημάτων, όπως μικροκλοπές και βανδαλισμούς (90,5%)
5. Να έχει διαμορφώσει μια ισότιμη σχέση με τους γονείς του (90%)

Σχισιακή ωριμότητα, Συμμόρφωση με Κανόνες

Αντιληπτά κριτήρια ενηλικίωσης

Τα λιγότερο συχνά κριτήρια ενηλικίωσης:

1. Να έχει αποκτήσει τουλάχιστον ένα παιδί. (12%)
2. Να έχει παντρευτεί. (15%)
3. Να του επιτρέπεται το κάπνισμα. (23,9%)
4. Να έχει αγοράσει δικό του σπίτι. (27%)
5. Να του επιτρέπεται η κατανάλωση αλκοόλ. (30,2%)

Μεταβάσεις

Κατακτημένα κριτήρια ενηλικίωσης

Τα περισσότερο συχνά κριτήρια ενηλικίωσης:

1. Αποφεύγεις τη διάπραξη μικροεγκλημάτων, όπως μικροκλοπές και βανδαλισμούς. (93,6%)
2. Είσαι βιολογικά σε θέση να τεκνοποιήσεις. (90,5%)
3. Αποφεύγεις τη χρήση παράνομων ναρκωτικών ουσιών. (87,9%)
4. Αποφεύγεις να οδηγείς υπό την επήρεια αλκοόλ. (84,7%)
5. Χρησιμοποιείς μεθόδους αντισύλληψης αν είσαι σεξουαλικά ενεργός/ενεργή. (75,8%)
6. Αποδέχεσαι την ευθύνη για τις συνέπειες των πράξεών σου. (75,3%)

Συμμόρφωση με Κανόνες, Μεταβάσεις (βιολογικές), Σχεσιακή ωριμότητα

Κατακτημένα κριτήρια ενηλικίωσης

Τα λιγότερο συχνά κριτήρια ενηλικίωσης:

1. Έχεις ξεκινήσει την επαγγελματική σταδιοδρομία σου. (0,7%)
2. Έχεις αγοράσει δικό σου σπίτι. (1,1%)
3. Είσαι σε θέση να στηρίζεις οικονομικά την οικογένειά σου. (1,6%)
4. Είσαι σε θέση να στηρίζεις οικονομικά τους γονείς σου. (2,1%)
5. Έχεις εργασία πλήρους απασχόλησης. (3,3%)
6. Είσαι οικονομικά ανεξάρτητος/η από τους γονείς σου. (4,8%)

Οικονομική ανεξαρτησία, Μεταβάσεις (ρόλων), Δυνατότητες για οικογένεια

Τα ξεχασμένα κριτήρια ενηλικίωσης: δεδομένα από ποιοτική ανάλυση

- ▶ Ανάληψη υποχρεώσεων, πρωτοβουλιών
 - ▶ Ελευθερία επιλογών
 - ▶ Διαχείριση προβλημάτων και δυσκολιών
 - ▶ Φροντίδα εαυτού
 - ▶ Απόκτηση εμπειριών, πείρας
 - ▶ Σπουδές, απόκτηση γνώσεων
 - ▶ Ωριμότητα στη σκέψη, κριτική σκέψη
 - ▶ Ωριμότητα στη συμπεριφορά (π.χ. όχι απερισκεψία)
 - ▶ Καταστάλαγμα απόψεων, διαμόρφωση ιδεολογίας
 - ▶ Μείωση εγωκεντρισμού
 - ▶ Ενδιαφέρον για τον συνάνθρωπο και το περιβάλλον
 - ▶ Όχι συναισθηματική εξάρτηση από γονείς
 - ▶ Αποκήρυξη παιδικότητας
-

Η αιτιολόγηση του «Κάπου Ανάμεσα...»: δεδομένα από ποιοτική ανάλυση

- ▶ Οικονομική και συναισθηματική εξάρτηση από γονείς
 - ▶ Μεταβατικό στάδιο
 - ▶ Διαμονή με γονείς
 - ▶ Έλλειψη εργασίας
 - ▶ «Παιδικότητα»
 - ▶ Εναλλαγές ωριμότητας και ανωριμότητας
 - ▶ Απροθυμία ενηλικίωσης – αμφιθυμία
 - ▶ Αναζήτηση ταυτότητας (όχι «καταστάλαγμα»)
 - ▶ Σπουδές
-

Αναπτυξιακά γνωρίσματα της αναδυόμενης ενηλικίωσης

Μέθοδος

Ψυχομετρικά μέσα

- ▶ **Αναθεωρημένο Ερωτηματολόγιο Διαστάσεων Αναδυόμενης Ενηλικίωσης – σύντομη εκδοχή**

(Reifman, Arnett, & Colwell, 2007)

21 ερωτήσεις

- 1. Εξερεύνηση Ταυτότητας** (π.χ. ανακάλυψη εαυτού) ($\alpha = 0,73$)
- 2. Πειραματισμός/Δυνατότητες** (π.χ. δοκιμή νέων πραγμάτων) ($\alpha = 0,76$)
- 3. Εστίαση στον Εαυτό** (π.χ. προσωπική ελευθερία) ($\alpha = 0,68$)
- 4. Αίσθημα του Ενδιάμεσου** (π.χ. έλλειψη βεβαιότητας για το αν είναι ενήλικος ή όχι) ($\alpha = 0,71$)

EFA, fixed 4 factors (variance explained: 50,93%)

Μέθοδος

Ψυχομετρικά μέσα

▶ Οικονομική Δυσπραγία

(Conger, Ge, Elder, Lorenz, & Simons, 1994)

13 ερωτήσεις

1. Οικονομικές Δυσχέρειες

2. Οικονομικές Ανησυχίες

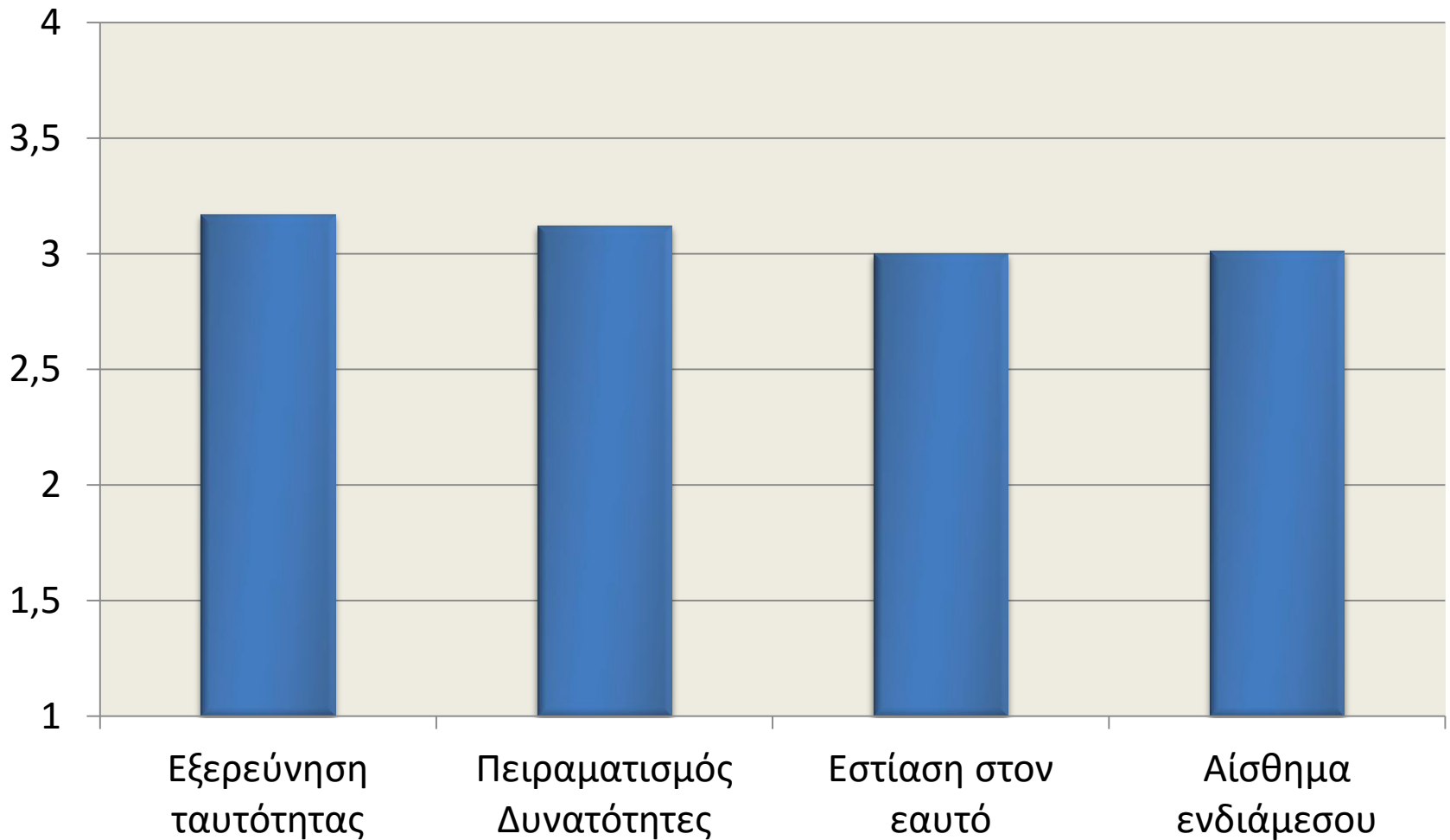
Cronbach alpha = 0,85

Pearson $r = 0,46$, $p = 0,000$

Αναπτυξιακά γνωρίσματα της αναδυόμενης ενηλικίωσης

Αναπτυξιακά Γνωρίσματα

Αντιληπτά αναπτυξιακά γνωρίσματα: Διαφορές υπο-ομάδων

MANOVA ηλικία x φύλο

< 21 ετών, Γυναίκες

- Εξερεύνηση Ταυτότητας
- Πειραματισμός/Δυνατότητες
- Εστίαση στον Εαυτό
- Αίσθημα του Ενδιάμεσου

MANOVA οικονομική
δυσπραγία (ναι – όχι)

Χωρίς οικονομική δυσπραγία

- Πειραματισμός/Δυνατότητες
- Εστίαση στον Εαυτό

MANOVA εργασία (ναι – όχι)

Χωρίς εργασία

- Αίσθημα του Ενδιάμεσου

MANOVA διαμονή με γονείς
(ναι – όχι)

Διαμονή χωρίς γονείς

- Εξερεύνηση Ταυτότητας
- Πειραματισμός/Δυνατότητες
- Εστίαση στον Εαυτό

Διαμόρφωση Ταυτότητας: Ένα μακρύ, πολυκύμαντο ταξίδι

«Να 'σαι νέος, είκοσι πέντε χρονών, γερός, να μην αγαπάς κανένα πρόσωπο ορισμένο, άντρα ή γυναίκα, που να σου στενεύει την καρδιά και να μη σε αφήνει ν' αγαπήσεις με ίση αφιλοκέρδεια και σφοδρότητα τα πάντα, και να οδοιποράς πεζός, ολομόναχος, μ' ένα δισάκι στον ώμο, από τη μιαν άκρα ως την άλλη».

Νίκος Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο (1961, σ. 178)

Μέθοδος

Ψυχομετρικά μέσα

▶ **Κλίμακα Διαστάσεων Ανάπτυξης της Ταυτότητας**

(Luyckx, Schwartz, Berzonsky, Soenens, Vansteenkiste, Smits, & Goossens, 2008) Όχι τύποι, αλλά **διεργασίες** ταυτότητας
25 ερωτήσεις 2 για **δέσμευση**, 3 για **εξερεύνηση**

- 1. Διαμόρφωση Δέσμευσης** (οι επιλογές έχουν γίνει) ($\alpha = 0,85$)
 - 2. Εξερεύνηση σε Πλάτος** (αναζήτηση για ποικίλες εναλλακτικές) ($\alpha = 0,84$)
 - 3. Μηρυκαστική Εξερεύνηση** (αναζήτηση με αμφιβολία και αναποφασιστικότητα) ($\alpha = 0,86$)
 - 4. Ταύτιση με Δέσμευση** (ταύτιση με επιλογές που έχουν γίνει) ($\alpha = 0,79$)
 - 5. Εξερεύνηση σε Βάθος** (αναζήτηση για τις επιλογές που έχουν γίνει) ($\alpha = 0,55$)
-

Μέθοδος

Ψυχομετρικά μέσα

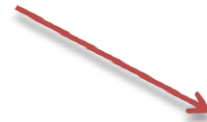
▶ **Κλίμακα Διαστάσεων Ανάπτυξης της Ταυτότητας**

Επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων (CFA)

Αναδείχτηκαν **6 παράγοντες** (αντί 5)

CFI = 0,96, TLI = 0,96, RMSEA [90% CI] = 0,100 [0,096-0,104]

Εξερεύνηση σε Βάθος

Στοχαστική Εξερεύνηση σε Βάθος
($\alpha = 0,44$)

Επανεξέταση της Δέσμευσης
($\alpha = 0,67$)

(Skhirtladze et al., 2015· Zimmermann et al., 2015)

Ρόλος των κοινωνικών συνθηκών

Αντιληπτά αναπτυξιακά γνωρίσματα

Αντιληπτά κριτήρια ενηλικίωσης

Διαμόρφωση ταυτότητας

Τύπος διαμονής

Εργασιακή εμπειρία

Οικονομική δυσπραγία

Φύλο

Ελάχιστες σχετικές έρευνες διεθνώς (Gfellner & Bartoszuk, 2015· Wängqvist & Frisé, 2015).

Στόχος: η **ανάδειξη προφίλ** μεταξύ των νέων, με βάση τις μεταβλητές αυτές.

Ρόλος των κοινωνικών συνθηκών

Θεωρητικό υπόβαθρο:

- θεωρία του Erikson (1950, 1968) για τη διαμόρφωση της ταυτότητας μέσω αλληλεπίδρασης ατόμου-πλαισίου
- ερευνητικά ευρήματα (π.χ. Goossens & Phinney, 1996· Schwartz, Zamboanga, Luycckx, Meca, & Ritchie, 2013)

για τη διαμόρφωση της ταυτότητας μέσω αλληλεπίδρασης ατόμου-πλαισίου.

Ελάχιστες έρευνες με ανάδειξη προφίλ κατά τη μετάβαση στην ενηλικίωση (π.χ. Osgood, Ruth, Eccles, Jacobs, & Barber, 2005· Schoon & Schulenberg, 2013· Silva, 2012).

Ανάλυση λανθανόντων προφίλ

(latent profile analysis)

Προτιμήθηκε μοντέλο 5 ομάδων

(είχε το μη στατιστικά σημαντικό αριθμό λάθος κατατάξεων των συμμετεχόντων και τους μικρότερους δείκτες ταιριάσματος AIC και BIC σε σύγκριση με όλα τα συγκρινόμενα μοντέλα - 1-4 ομάδων και 6 ομάδων).

Όλες οι προβλεπτές μεταβλητές, εκτός από την εργασιακή εμπειρία, διαφοροποίησαν σημαντικά τις 5 ομάδες προτείνοντας ουσιαστική διαφοροποίηση μεταξύ τους.

ANOVA post hoc

Ανάλυση λανθανόντων προφίλ

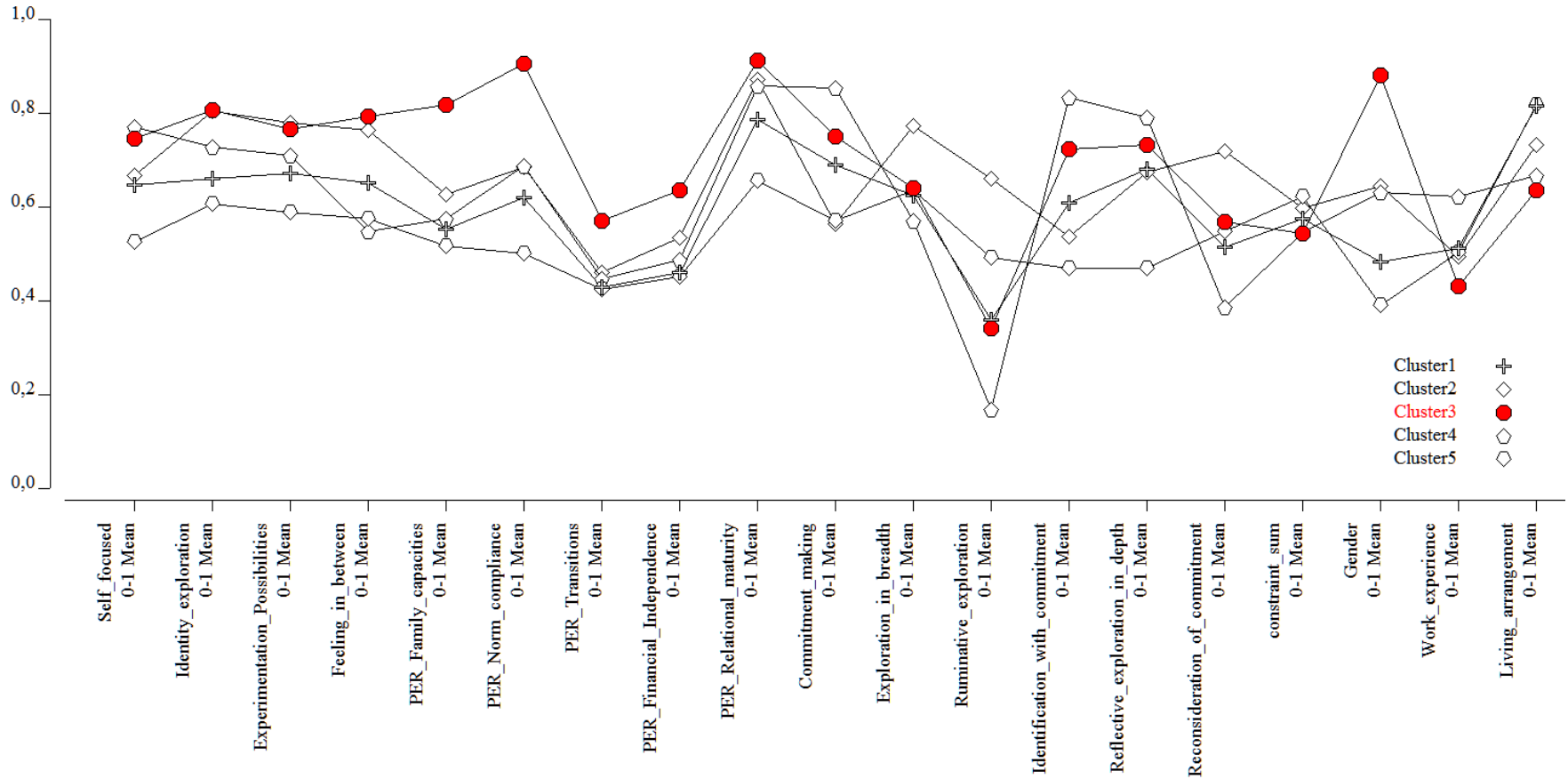
Δείκτες προσαρμογής μοντέλου

		BIC (LL)	CAIC (LL)	Npar	Class. Err.
Model 1	1-Cluster	22594,4741	22626,4741	32	0,0000
Model 2	2-Cluster	21982,6749	22050,6749	68	0,0653
Model 3	3-Cluster	21672,5327	21776,5327	104	0,0855
Model 4	4-Cluster	21568,6562	21708,6562	140	0,1034
Model 5	5-Cluster	21507,6967	21683,6967	176	0,1032
Model 6	6-Cluster	21533,2221	21745,2221	212	0,1110

Entropy R-squared: 0,8218

Ανάλυση λανθανόντων προφίλ

1. «Ανώριμοι εξερευνητές» (28,70%)

- ▶ Ισόποσα μοιρασμένοι στα δύο φύλα
 - ▶ 62% ζουν με γονείς
 - ▶ Ισόποσα μοιρασμένοι στην εργασία
 - ▶ Μάλλον χαμηλή οικονομική δυσπραγία
 - ▶ Αναπτυξιακά γνωρίσματα και κριτήρια ενηλικίωσης: μάλλον χαμηλά
 - ▶ Σχεσιακή ωριμότητα (ως κριτήριο ενηλικίωσης): μάλλον υψηλά
 - ▶ Εξερεύνηση σε πλάτος και Στοχαστική εξερεύνηση σε βάθος: μάλλον υψηλά
 - ▶ Μηρυκαστική εξερεύνηση: αρκετά χαμηλά
-

2. «Αγχώδεις εξερευνητές κάπου ανάμεσα» (28,16%)

- ▶ 64% γυναίκες
- ▶ 73% ζουν με γονείς
- ▶ Ισόποσα μοιρασμένοι στην εργασία
- ▶ Σχετική οικονομική δυσπραγία
- ▶ Εξερεύνηση ταυτότητας, Πειραματισμός/δυνατότητες, Αίσθημα ενδιαμέσου (ως αναπτυξιακά γνωρίσματα): υψηλά
- ▶ Σχεσιακή ωριμότητα (ως κριτήριο ενηλικίωσης): υψηλά
- ▶ Εξερεύνηση σε πλάτος, Μηρυκαστική εξερεύνηση, Επανεξέταση της δέσμευσης: πιο υψηλά από όλους

3. «Αναδυόμενοι ενήλικοι» (17,92%)

- ▶ 88% γυναίκες
 - ▶ 64% ζουν με γονείς
 - ▶ Ισόποσα μοιρασμένοι στην εργασία
 - ▶ Χαμηλή οικονομική δυσπραγία
 - ▶ Αναπτυξιακά γνωρίσματα: πιο υψηλά από όλους
 - ▶ Δυνατότητες για οικογένεια, Συμμόρφωση με κανόνες (ιδίως), Οικονομική ανεξαρτησία, Σχεσιακή ωριμότητα (ως κριτήρια ενηλικίωσης): πιο υψηλά από όλους
 - ▶ Διαμόρφωση δέσμευσης, Ταύτιση με δέσμευση, Στοχαστική εξερεύνηση σε βάθος: υψηλά
-

4. «Ενήλικοι» (13,12%)

- ▶ 63% γυναίκες
 - ▶ 67% ζουν με γονείς
 - ▶ 62% εργάζονται
 - ▶ Μάλλον χαμηλή οικονομική δυσπραγία
 - ▶ Εστίαση στον εαυτό (ως αναπτυξιακό γνώρισμα): πιο υψηλά από όλους
 - ▶ Αίσθημα ενδιάμεσου (ως αναπτυξιακό γνώρισμα): πιο χαμηλά από όλους
 - ▶ Σχεσιακή ωριμότητα (ως κριτήριο ενηλικίωσης): υψηλά
 - ▶ Διαμόρφωση δέσμευσης, Ταύτιση με δέσμευση, Στοχαστική εξερεύνηση σε βάθος: πιο υψηλά από όλους
 - ▶ Μηρυκαστική εξερεύνηση, Επανεξέταση της δέσμευσης: πιο χαμηλά από όλους
-

5. «Μπλοκαρισμένοι στη μετάβαση» (12,09%)

- ▶ 61% άνδρες
- ▶ 82% ζουν με γονείς
- ▶ Ισόποσα μοιρασμένοι στην εργασία
- ▶ Μεγαλύτερη οικονομική δυσπραγία από όλους
- ▶ Αναπτυξιακά γνωρίσματα και κριτήρια ενηλικίωσης: πιο χαμηλά από όλους
- ▶ Διαμόρφωση δέσμευσης, Ταύτιση με δέσμευση, Στοχαστική εξερεύνηση σε βάθος: πιο χαμηλά από όλους
- ▶ Εξερεύνηση σε πλάτος, Μηρυκαστική εξερεύνηση: σχετικά υψηλά

Διαφορετικές πορείες προς την ενηλικίωση

- ▶ Ενδείξεις για διαφορετικές πορείες, ακόμη και μέσα στο φοιτητικό πληθυσμό που είναι σχετικά ομοιογενής (συνήθως δεν έχει εργασία πλήρους απασχόλησης, διαμένει με γονείς και δεν έχει δημιουργήσει οικογένεια).
- ▶ Πιο λειτουργικές διαστάσεις ταυτότητας: Διαμόρφωση δέσμευσης, Ταύτιση με δέσμευση, Στοχαστική εξερεύνηση σε βάθος.
- ▶ Λιγότερο λειτουργικές διαστάσεις ταυτότητας: Μηρυκαστική εξερεύνηση, Εξερεύνηση σε πλάτος, Επανεξέταση της δέσμευσης.
- ▶ Εμφανής η διαφορά φύλου στο αίσθημα ενδιάμεσου.
- ▶ Ενδείξεις για τη σύνδεση της οικονομικής δυσπραγίας με το άγχος και τις δυσκολίες κατά τη μετάβαση.

Γενιά ναρκισσιστική
ή με έγνοια για τον συνάνθρωπο;

Γενιά του *Εμείς* ή Γενιά του *Εγώ*;

Γενιά του <i>Εμείς</i>	Γενιά του <i>Εγώ</i>
Αργοπορημένη ανάληψη ενήλικων ρόλων	Εγωισμός, υπερβολική αυτοεκτίμηση, ναρκισσισμός
Εξερεύνηση ταυτότητας	Άσκοπη περιπλάνηση, ψυχική δυσφορία
Αναζήτηση ταιριαστής εργασίας	Φυγοπονία, υπερβολική χαλαρότητα
Αισιοδοξία, ελπίδα	Μεγαλομανία, υπερβολικά υψηλές προσδοκίες για το μέλλον
Μίγμα ατομικισμού-συλλογικότητας, μη εγωιστικός ατομικισμός, «κοινωνικοποίηση του εαυτού»	Καχυποψία/δυσπιστία, κυνισμός
(π.χ. Arnett et al., 2013)	(π.χ. Twenge, 2006, 2013)

Ηθικές αξίες

Κύριος αναπτυξιακός στόχος στην αναδυόμενη ενηλικίωση: η διαμόρφωση των ηθικών αξιών και της ιδεολογίας.

(Erikson, 1968)

Ηθική συλλογιστική

Τρία είδη ηθικών αξιών:

(Shweder, 1990· Shweder, Much, Mahapatra, & Park, 1997)

- ▶ **Αυτονομία:** προσωπικές ανάγκες, επιθυμίες, προτιμήσεις
- ▶ **Συλλογικότητα:** καθήκοντα σε σχέση με κοινωνικούς ρόλους και κοινωνικές ομάδες
- ▶ **Θρησκευτικό αίσθημα:** πνευματικές ανάγκες, επιθυμίες

Ηθικές αξίες

Η.Π.Α.

- ▶ Αυτονομία και Συλλογικότητα:
περίπου ίδια συχνότητα
- ▶ Αυτονομία και Συλλογικότητα:
αντίθετες, αλλά όχι αμοιβαία αποκλειόμενες
- ▶ Θρησκευτικό αίσθημα:
πολύ μικρή συχνότητα

(Arnett, Ramos, & Jensen, 2001)

Ηθικές αξίες

Οικουμενικές αξίες

Κοινωνικο-πολιτισμικά καθορισμένες

Οι κοινωνίες ποικίλλουν ως προς τη βαρύτητα που αποδίδουν στην καθεμία.

Ελλάδα: μεταξύ ατομικισμού και συλλογικότητας ή μεταξύ ιδιοκεντρισμού και αλλοκεντρισμού (Georgas, 1989, 2006· Georgas, Bafiti, Papademou, & Mylonas, 2004· Triandis, 1995· Triandis & Vassiliou, 1972· Triandis, Leung, Villareal, & Clack, 1985). Ίσως ψευδής διχοτόμηση.

«Ψυχική ενηλικίωση»: ισορροπία μεταξύ ατομικισμού και έγνοιας για τον συνάνθρωπο (Côté, 2000). Ιδεολογικός πλουραλισμός.

Ηθικές αξίες

Ερωτήσεις:

1. Απολογισμός ζωής:

«Όταν θα πλησιάζεις προς το τέλος της ζωής σου και θα κοιτάξεις προς τα πίσω, τα χρόνια που πέρασαν, τι θα επιθυμούσες να μπορείς να πεις για τη ζωή σου;»

2. Μετάδοση αξιών στις επόμενες γενιές:

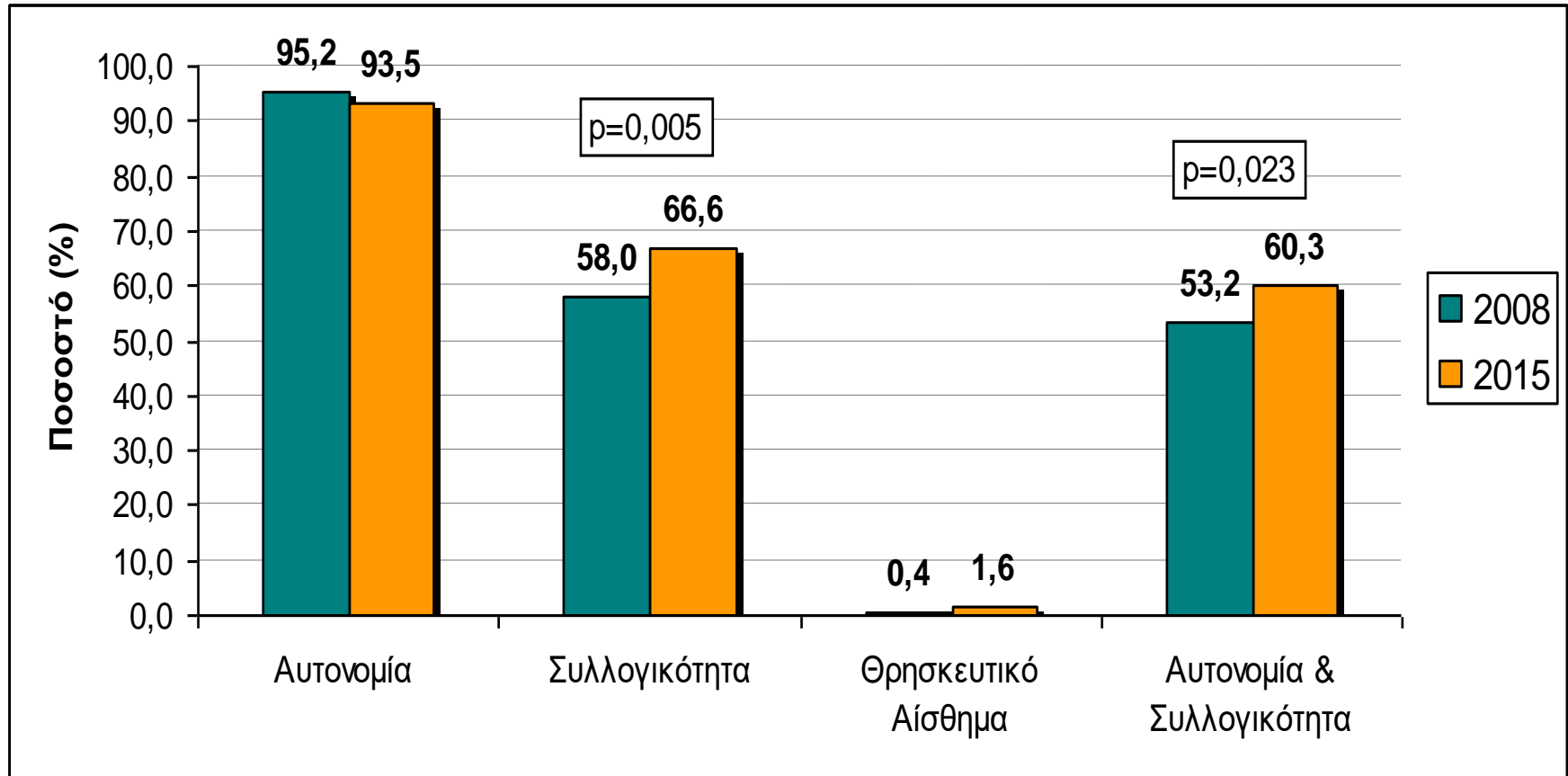
«Ποιες πεποιθήσεις και αξίες πιστεύεις ότι είναι οι πιο σημαντικές για να μεταδοθούν στην επόμενη γενιά από τη δική σου;»

(Arnett et al., 2001)

Ηθικές αξίες

Ερώτηση 1: Απολογισμός ζωής

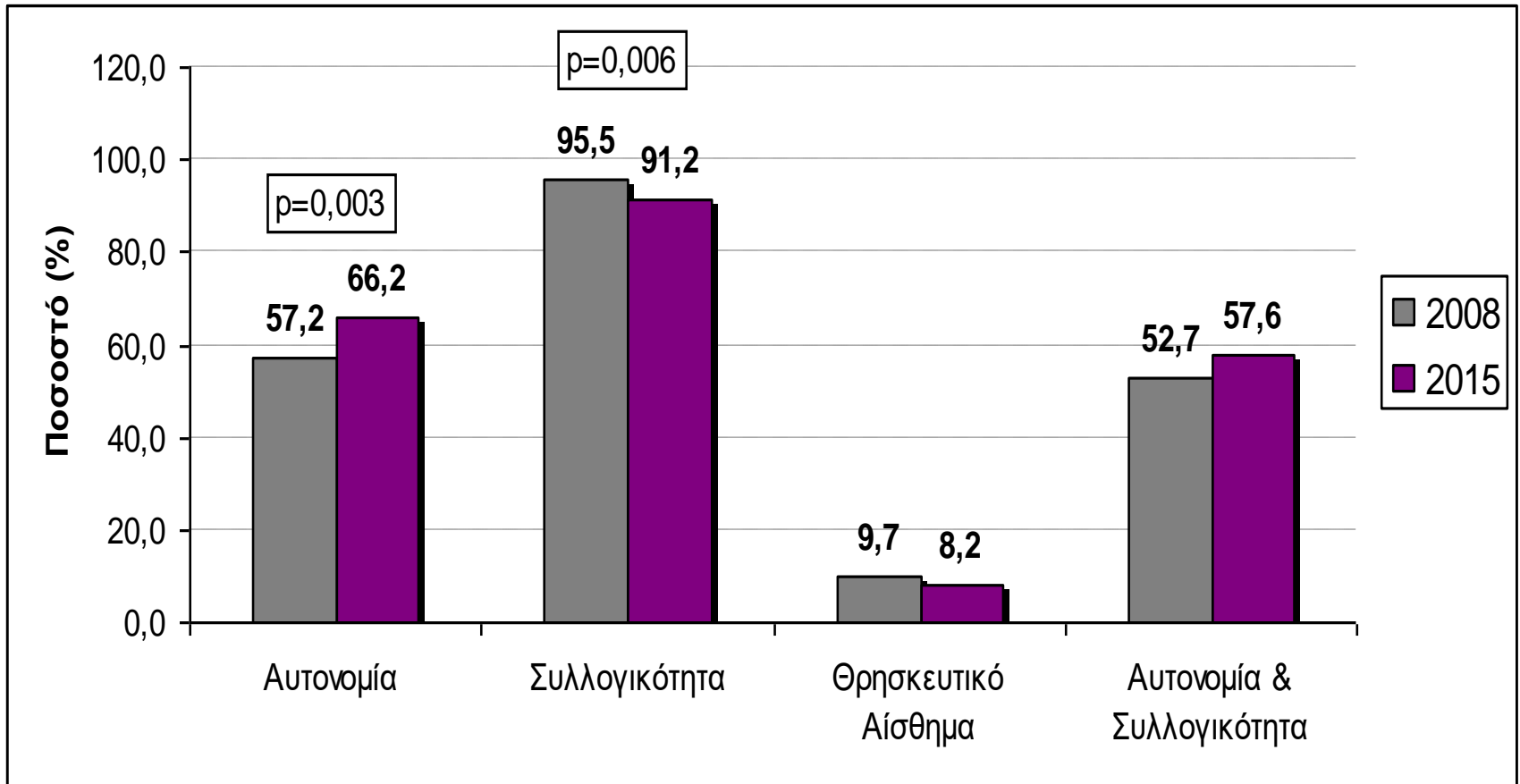

Συλλογικότητα: $\chi^2(1, N = 1010) = 7,94, p < 0,005$

Αυτονομία & Συλλογικότητα: $\chi^2(1, N = 1010) = 5,19, p = 0,023$

Ηθικές αξίες

Ερώτηση 2: Μετάδοση αξιών στις επόμενες γενιές

Αυτονομία: $\chi^2(1, N = 1002) = 8,55, p < 0,003$

Συλλογικότητα: $\chi^2(1, N = 1002) = 7,65, p < 0,006$

Συλλογικότητα:

Επιμέρους έννοιες – διαφορές

Από το 2008 στο 2015: στατιστικά σημαντική αύξηση

▶ **Αλληλεγγύη**

$$\chi^2 (1, N = 1005) = 32,55, p < 0,001$$

▶ **Εθελοντισμός**

$$\chi^2 (1, N = 1019) = 22,40, p < 0,001$$

▶ **Ενσυναίσθηση**

$$\chi^2 (1, N = 1007) = 24,10, p < 0,001$$

▶ **Έγνοια για τον συνάνθρωπο**

$$\chi^2 (1, N = 1007) = 7,21, p = 0,007$$

Γενιά αισιόδοξη; Απόψεις για το μέλλον

[οἱ νέοι εἰσὶν] εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοὶ εἰσὶν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ πολλὰ ἀποτετυχηκέναι. καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἢ μὲν γὰρ ἐλπίς τοῦ μέλλοντός ἐστιν ἢ δὲ μνήμη τοῦ παροικομένου, τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον πολὺ τὸ δὲ παρεληλυθὸς βραχύ· τῇ γὰρ πρώτη ἡμέρᾳ μεμνησθαι μὲν οὐδὲν οἶόν τε, ἐλπίζειν δὲ πάντα.

Αριστοτέλης, *Ρητορική* [1389α, 20]

Απόψεις για το μέλλον

Ηλικία αισιοδοξίας

Οι αποφάσεις για αγάπη, εργασία, ιδεολογία δεν έχουν ληφθεί ακόμη οριστικά.

Η.Π.Α.

- ▶ Γενικά αισιόδοξες απόψεις για το μέλλον
- ▶ Ενδείξεις για κυνισμό και απαισιοδοξία

(Arnett, 2000· Nelson, 2009· Nelson, Badger, & Wu, 2004·
Seiter & Nelson, 2010)

Απόψεις για το μέλλον

Ερωτήσεις:

- ▶ Ποιότητα ζωής
- ▶ Οικονομική κατάσταση
- ▶ Επαγγελματική αποκατάσταση
- ▶ Προσωπικές σχέσεις

Καλύτερες

Χειρότερες

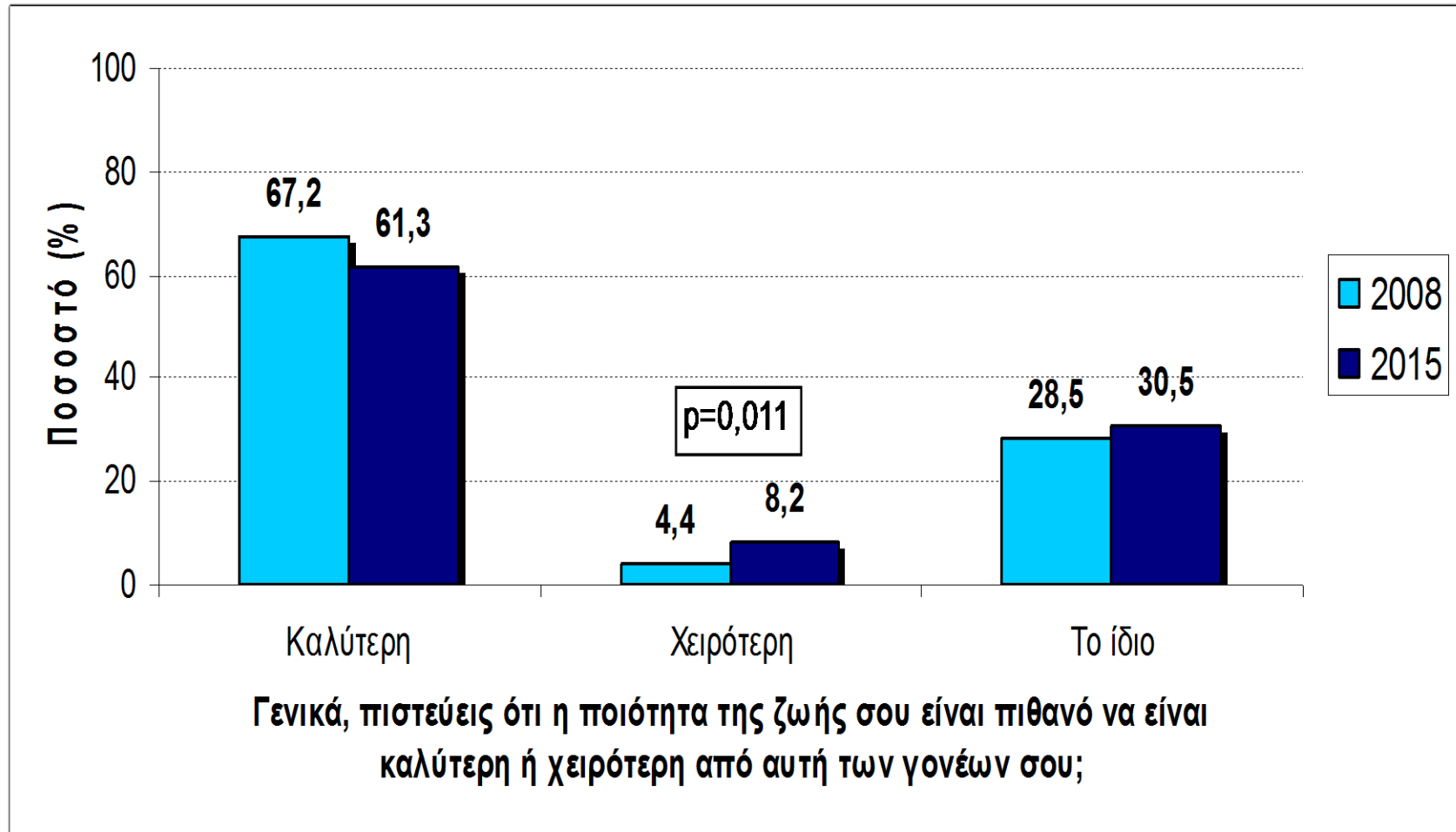
Το ίδιο

σε σύγκριση με τους γονείς

(Arnett, 2000)

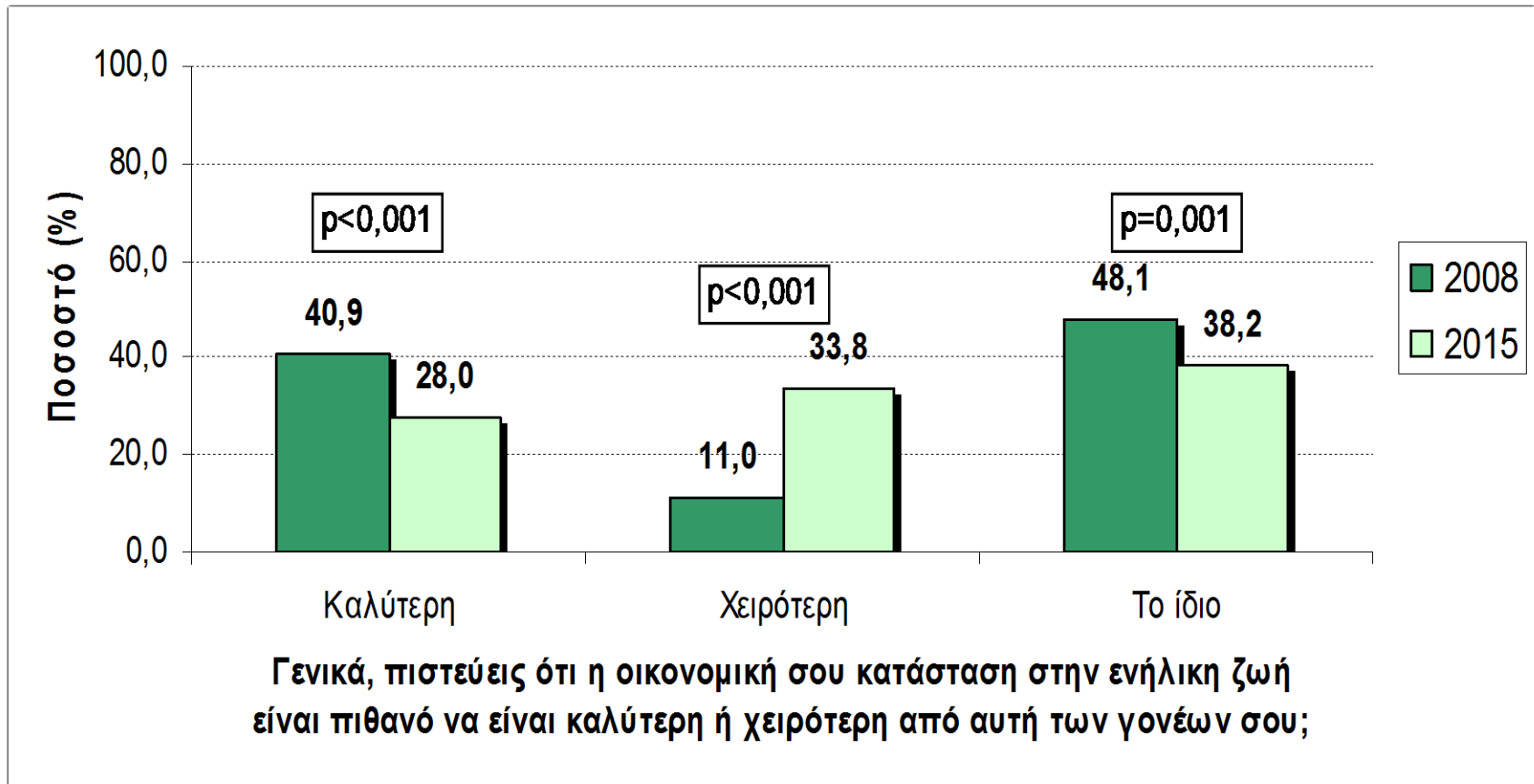

Απόψεις για το μέλλον: Ποιότητα ζωής

Χειρότερη: $\chi^2(1, N = 1026) = 6,5, p < 0,011$

Απόψεις για το μέλλον: Οικονομική κατάσταση

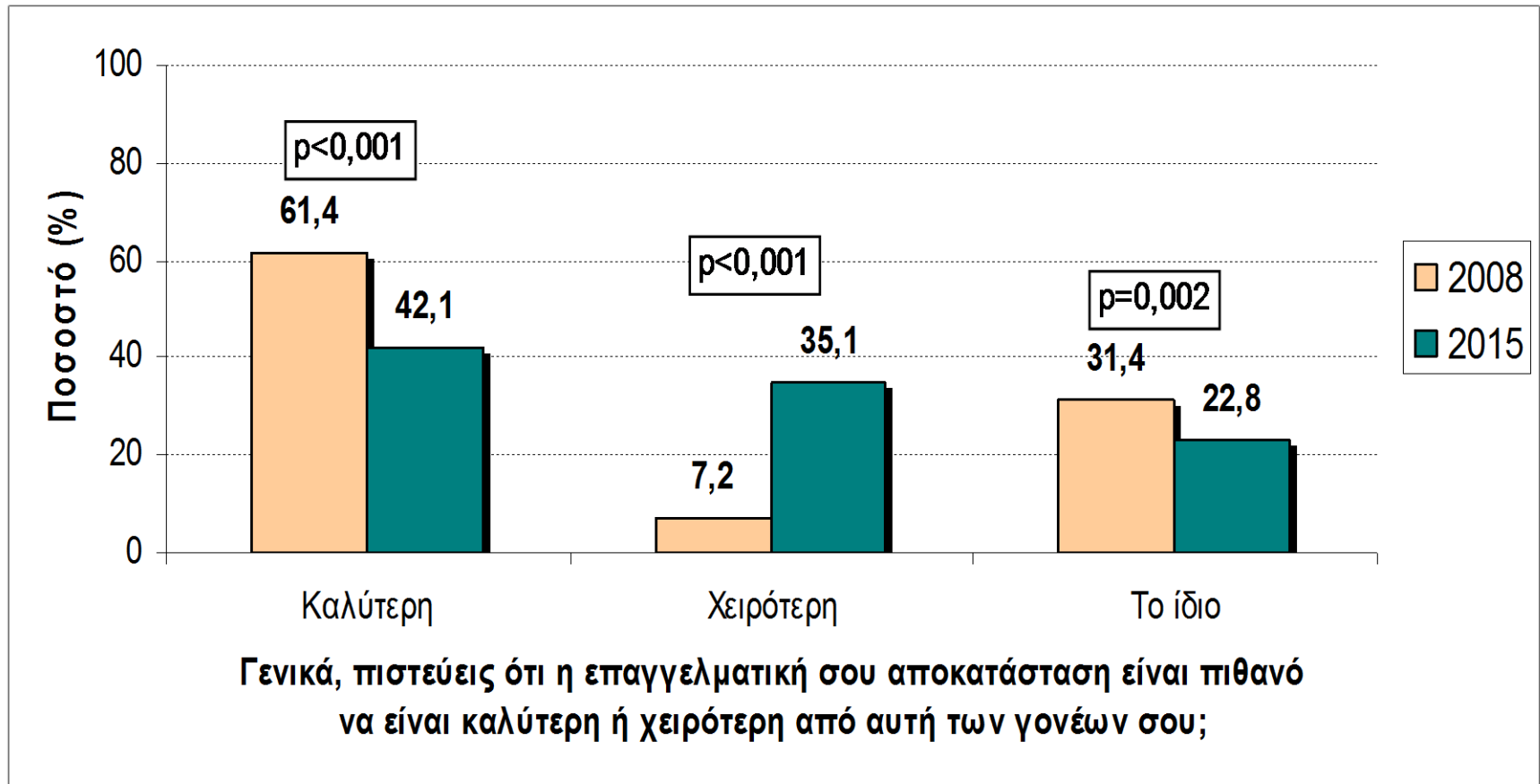

Καλύτερη: $\chi^2(1, N = 1026) = 18,77, p < 0,001$

Χειρότερη: $\chi^2(1, N = 1026) = 75,15, p < 0,001$

Το ίδιο: $\chi^2(1, N = 1026) = 10,23, p < 0,001$

Απόψεις για το μέλλον: Επαγγελματική αποκατάσταση

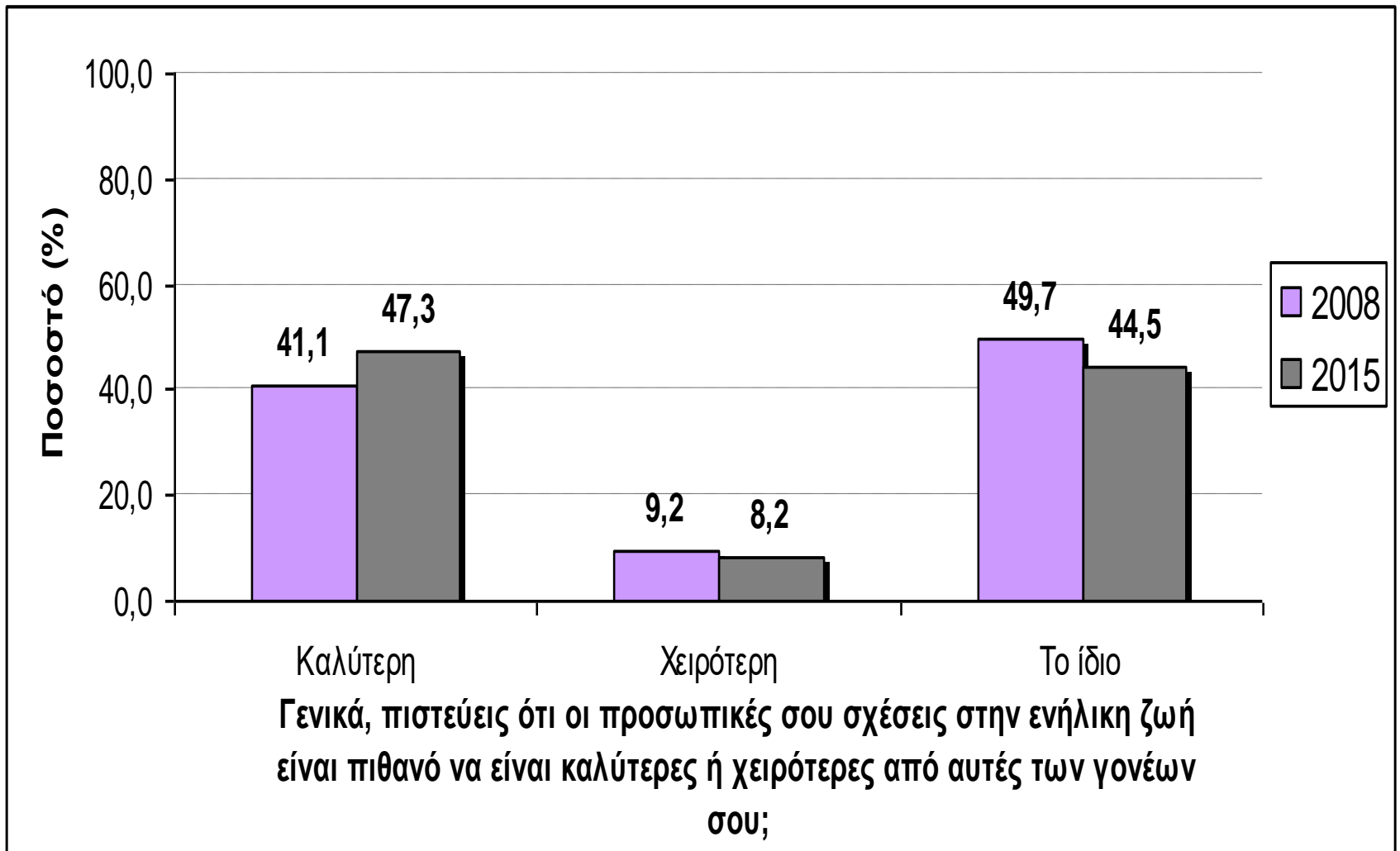

Καλύτερη: $\chi^2(1, N = 1027) = 38,20, p < 0,001$

Χειρότερη: $\chi^2(1, N = 1027) = 121,24, p < 0,001$

Το ίδιο: $\chi^2(1, N = 1027) = 9,55, p < 0,001$

Απόψεις για το μέλλον: Προσωπικές σχέσεις

Απόψεις για το μέλλον

Πολύ συγκρατημένη αισιοδοξία για το μέλλον.

Ψυχικά ανθεκτική αισιοδοξία;

Μικρότερη από αυτή που εμφανίζεται στους νέους σε άλλες χώρες.

Μεγαλύτερη αισιοδοξία για την ποιότητα ζωής και τις προσωπικές σχέσεις.

Διαφορές φύλου: οι άνδρες πιο αισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση, ενώ οι γυναίκες πιο αισιόδοξες για την ποιότητα ζωής γενικά.

Μείωση της αισιοδοξίας με την ηλικία.

Πιο αισιόδοξοι όσοι προέρχονταν από οικογένεια χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου (μητέρας και πατέρα).

Τι σημαίνει να είναι κανείς νέος άνθρωπος σήμερα στην Ελλάδα;

Πλούσιο υλικό από:

- Απαντήσεις των νέων ανθρώπων σε ανοιχτές ερωτήσεις γραπτώς
- Συνεντεύξεις

Γιατί είναι σημαντικό να γνωρίζουμε;

- Εκπαίδευση/Κατάρτιση, Συμβουλευτική, Ψυχοθεραπεία
- Διαμόρφωση πολιτικών για τη νεολαία διεθνώς

Τι σημαίνει να είναι κανείς νέος άνθρωπος σήμερα στην Ελλάδα;

«Σαν ταξιδάκι αναψυχής μ' ένα κρυμμένο τραύμα»

«Γυρίζω τις πλάτες μου στο μέλλον
στο μέλλον που φτιάχνετε όπως θέλετε
αφού η ιστορία σάς ανήκει
σαρώστε το λοιπόν αν επιμένετε»

«... αυτό που θέλει ο νους είναι το αίτημα της φοβερής στιγμής
όπου έλαχε να γεννηθούμε, και πρέπει, αν θες η ζωή σου να 'ναι
γόνιμη, να πάρεις μια απόφαση που ν' αρμονίζεται με το
φοβερό ρυθμό του καιρού σου.»

Νίκος Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο (1961, σ. 174)

Ευχαριστώ!

egalanaki@primedu.uoa.gr

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τι σημαίνει να γίνεσαι ενήλικος στην Ελλάδα σήμερα; Ερευνητικά ευρήματα για τη μετάβαση στην ενηλικίωση και την αναδυόμενη ενηλικίωση

Ευαγγελία Γαλανάκη

5^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

20-23/10/2016, Βόλος

Συνθέτοντας το παζλ της ανθρώπινης ανάπτυξης
Γέφυρες με την εκπαίδευση και την κοινωνία

This way, Heart.

